

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УЧАСТІ СУДУ В РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Хамайко С. В.

*аспірант кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права
та кримінології Академії державної пенітенціарної служби України
м. Чернігів, Україна*

Кожне дослідження передбачає використання зарубіжного досвіду, оскільки саме він дозволяє вченим запропонувати новації використання судом кримінально-виконавчого процесу на практиці. Загалом, використання зарубіжного досвіду в сучасних умовах розглядається, як самостійний підрозділ дослідження.

Це є цілком логічним, оскільки поступальний рух людства загалом і кожного народу зокрема, до удосконалення власної правової системи, правопорядку, окремих галузевих інститутів є національним надбанням. Проведеним порівняльно-правовим (компаративним) аналізом встановлено, що залежно від низки чинників (належність тієї чи іншої держави до певної правової сім'ї, історико-правова традиція, різне функціональне призначення гілок влади тощо) законодавства зарубіжних країн передбачають різний порядок вирішення питань, що виникають під час виконання вироків.

Подібні порядки за суб'єктно-процедурним критерієм можна диференціювати на три групи: 1) судовий порядок; 2) позасудовий порядок; 3) кримінально-виконавчий або комплексний порядок вирішення справ. Виходячи з аналізу низки спеціальних досліджень з питань зарубіжного досвіду використанням судом кримінально-виконавчого процесу й вирішення супутніх питань під час такої реалізації, особливо залежно від належності тієї чи іншої країни до відповідної правової сім'ї, різняться джерела законодавства, котре регламентує порядок і умови виконання та відбування покарань.

Так, не в усіх країнах наявна звична для України диференціація таких джерел на кримінальний, кримінальний процесуальний, кримі-

нально-виконавчий кодекси. Буває так, що питання, які в Україні регламентуються КПК і КВК, у Франції, наприклад, належать до сфери правового регулювання КПК.

Залежно від цього й виділяють інститути, які, наприклад, не властиві українському законодавцю – пенітенціарні суди й пенітенціарні судді. Також за цим напрямом окремими вченими на порядок денний ставиться навіть питання про утворення інституту на кшталт пенітенціарної поліції. Цей інститут може бути корисним у контексті можливої ліквідації з 1 січня 2018 р. оперативних підрозділів пенітенціарної системи й передачею таких функцій до Національної поліції.

Слід підтримати позицію учених-процесуалістів, що кримінальне судочинство є такою сферою державної діяльності, де права людини і громадянина зачіпаються дуже відчутно, а часом й істотно обмежуються. Отож, варто підтримати вітчизняних вчених Д.О. Михайлика і С.Р. Тагієва, що виконання вироку – це завершальна стадія кримінального процесу [1, с. 9]. І наскільки вона буде вчасно виконана залежить не тільки від процесуальні дії та рішення суду, а і персоналу виховних та виправних колоній Державної кримінально-виконавчої служби України.

Вищенаведене, цілком логічно вписується в стадію кримінального процесу (виконання вироку), яка в поєднанні зі стадією виконання покарання утворює інститут кримінально-виконавчого процесу. Хоча на нашу думку, саме ця стадія особливо в умовах військового стану найбільшою мірою потребує моніторингу з боку громадськості, судового та відомчого контролю в силу таких чинників:

1) суд після вжиття низки процесуальних дій приймає процесуальне рішення, що може істотно змінювати правовий статус засудженого (наприклад, через застосування інституту заміни невідбутої частини покарання більш м'яким змінювати правовий статус «засуджений до позбавлення волі» та «засуджений до обмеження волі» або «засуджений до виправних робіт»), або ж взагалі переводити його в іншу іпостась (наприклад, звільнення від відбування покарання умовно-достроково);

2) на цій стадії, якщо виникає потреба відвернення злочинів або документування злочинної поведінки засуджених, суд приймає рішення про втручання у приватну сферу осіб, що становлять оперативний інтерес, через надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій або оперативно-розшукових заходів (у т. ч. щодо розшуку осіб, які ухиляються від відбування покарання);

3) суд за допомогою вжиття ряду процесуальних дій здійснює перевірку достовірності матеріалів, поданих адміністрацією органів і установ виконання покарань (наприклад, щодо застосування до засудженого норм ст. 81, 82, 84 КК України) [1, с. 10].

Висновок. Отож запропоновані вченими чинники можна розглядати як найпоширенішу форму судового контролю на стадії виконання і відбудовання покарання в місцях несвободи ДКВС України. Водночас, вивчення зарубіжного досвіду участі суду в реалізації кримінально-виконавчого процесу є позитивним кроком, оскільки завдяки саме йому, вітчизняна система правосуддя реформується і удосконалюється.

Література:

1. Михайлик Д.О., Тагієв С.Р. Процесуальні дії суду в кримінально-виконавчому процесі України : моног. / за заг. ред. професора І.Г. Богатирьова. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 176 с. С. 9–10.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ ТА УВ'ЯЗНЕНИХ, ЩО ЗАЛИШИЛИСЯ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ

Шкута О. О.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри професійних та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Військова агресія Російської Федерації (далі – РФ), починаючи з 2014 року та її активна фаза, розпочата після проголошеного, 24 лютого 2022 року, в Україні воєнного стану стала причиною того, що велика частина установ виконання покарань (далі – УВП) та слідчих ізоляторів (далі – СІЗО) опинилася в окупації чи зоні бойових дій.

Статистичні дані станом на 01.01.2015 року свідчать про зменшення кількості осіб, які перебувають в УВП на 42% від загальної кількості таких осіб – 73 431 тис., що свідчить про той факт, що майже (із АР Крим повернуто 12 осіб, із ОРДЛО – 186 осіб) всі засуджені які утримувалися в УВП, що залишилися на анексованих/окупованих територіях не були евакуйовані та опинилися в ситуації правової невизначеності, що стало величезним дестабілізуючим фактором не тільки для Державної кримінально-виконавчої служби, Міністерства юстиції України (далі – ДКВС), а й для суспільства в цілому [3].